

A nevelő dolga

Az 1996/1. Börtönügyi Szemle *Szójáték* című írása – az eltelt egy év ellenére – ma is időszerű. Az írás dilemmája a bv. osztály nevelési szakterületén dolgozó nevelők megnevezése.

A nevelés mint forma

Filozófiai oldalról megnevezni valamit, annyit tesz, mint meghatározni azt. A meghatározásban az adott fogalomhoz sorolandó dolgoknak nemcsak a közös, hanem az őket más dolgoktól megkülönböztető vonásait is figyelembe kell venni. Ellenkező esetben olyan meghatározást kapunk, amely igaz lehet, de túl általános marad, és ha ebben a formában rögzítjük, téves következtetésekre vezethet. Ez okból figyelembe kellene venni – ami csak bévés jegyzetekben történik meg, de a gyakorlatban nem – a formák különbségét. Tartalom és forma csak gondolatban választható szét. A nevelés mint forma mást tartalmaz a széles társadalom vonatkozásában, és mást a büntetés-végrehajtás keretei között. Azt is be kell látnom, hogy a formát (bv. nevelés) kitöltő tartalom (mint gyakorlat) lényeges elemei is megváltoztak az elmúlt évtizedben. A tartalom megnövekedett, ezáltal mintegy szétfeszítette a formát. Napjaink „nevelési gyakorlata” (mint tartalom) már nem fér bele a megszokott – szójátékra okot adó – nevelés formájába. Ahhoz, hogy egy megváltozott lényeg (bv. nevelés mint struktúra) formájának pontosabb meghatározásához a lehető legjobb fogalmat – nevelő vagy andragógus – megtaláljuk, vizsgálni kellene a jelenlegi tartalom elemeit és részleteit is.

A fogalom tartalmi változásai

Látni kell, hogy megváltozott jogszabályokkal, jogintézményekkel dolgozunk. Ezek következményeként új munka- és kapcsolatrendszer jött létre a különböző társadalmi és karitatív szervezetekkel. Identitásunk is megújult, ami azt jelenti, hogy már újra „érezzük” tevékenységünk és önmagunk lényegét. Munkánk nagyobbik részét – ha tetszik, ha nem – szociális indíttatású ügyek intézése teszi ki. A megváltozott jogszabályok következtében „átjárhatóbbak a börtönfalak” az elítélt és társadalmi környezete között. A külső családi, szociális problémák és helyzetek, úgymond, „bejönnek” a börtönfalakon belülre, és szociális ügyek formájában megjelennek, amelyeknek legtöbbször valamilyen bent érezhető jogi következménye van.

A visszailleszkedés-utógondozás kérdései egyre időszerűbbek. Nevelőként egy idő után természetesen én is eljutottam a következő problémához. Mekkora a nevelő felelőssége az elítéltet illetően annak szabadulása után, és mit tehet – mit kell tennie? – még a szokásos pedagógiai és problémakezelő munkája mellett? A válasz az lenne, hogy készítse fel a szabadulásra, és olyan környezetbe terelje, ahol utólag is gondozzák és pártfogolják. Meggyőződésem, hogy munkájának utóbbi része a nagyobb feladat. A gyakorlattá vált pedagógiai eszközök és módszerek, valamint a fogvatartottak mindennapi együttélé-

TAPASZTALATCSERE

séből, otthoni kapcsolatrendszerének változásából adódó problémamegoldások és krízisesetek kezelésén túl újabb kihívásként megjelenik a szabadult régi-új környezete. Ez olyan új megközelítést kíván, amely a pedagógiai gyakorlat világát kiegészíti a szociális munka gyakorlatával. Meddő vitának tartom, ha megkérdőjelezzik a nevelés szükségességét, mert rossz a kérdésfeltevés. Nem az a kérdés, hogy a nevelő végezzen-e pedagógiai munkát, hanem az, hogy emellett még milyen területen van gyakorlati feladata a társadalmi cél elérése érdekében. Ez vezeti át a „börtönpedagógust” a szociális munka gyakorlatához. 1991-től magam is közeledtem e gyakorlathoz, amelyet később elméletben is megismertem. Szociális munkásként (is) elsősorban nevelőnek érzem magam, és felesleges dolognak tartom a börtönben alkalmazott pedagógiai módszerek szükségességének megkérdőjelezését. Azt javaslom, hogy a napi munkánkat bővítsük a szociális munka kérdésfeltevéseivel. Nevelőként a fogvatartott személyiségére, annak befolyásolására – mint problémahordozó területre – irányítom figyelmem. Szociális munkásként a személy és a helyzet közötti viszonyt tekintem kezelendőnek. A kettő közötti kölcsönhatás változtatására irányítom beavatkozásomat. A vázolt két elmélet nem zárja ki egymást, inkább erősíti lényegüket. A magyar büntetés-végrehajtás reszocializációs programjában szükséges eszköz a nevelés, és hatásosabbá is tehetjük, ha más feltételekkel és eszközökkel is bátorodunk kiegészíteni azt.

Javaslatom, hogy az olvasók terjesszék ki egyetértő vagy vitázó véleményüket a nevelő vagy andragógus kérdéskör mellett a szociális munkás fogalmának alkalmazási lehetőségére is.

Herczeg József